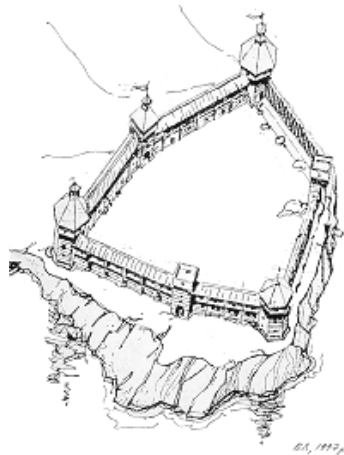

КОЛІР КОЗАЦТВА І СТАРШОГО ЮНАЦТВА

Перші згадки про козаків датуються 1489р. – козаки супроводжували польське військо в поході проти татар, а в 1492 р. – вчинили напад на турецький корабель в гирлі Дніпра. Поступово прикордонні старости залучають козацтво до себе на службу. Міста Корсунь, Канів, Черкаси вважаються козацькими містами. Основним осередком життя козаків було Запоріжжя або Низ (територія Дніпровських порогів). Цих козаків називали запорожцями або низовими козаками. Найчастіше вони об'єднувались у ватаги, обирали собі отаманів, засновували в Дикому Полі укріплені табори – січі. Січі охоронялись: з кожного боку, звідки був можливий напад, ставились фігури – дерев'яні вежі, де сиділи козаки-дозорці, які при наближенні ворога запалювали на вежі вогонь. На сусідній, ближчій до січі вежі, побачивши дим, теж запалювали вогнище.

Козаки були постійно готові до війни з литовською, польською, татарською, турецькою агресією. Вони виробили своєрідне військо мистецтво й славилися в усьому світі як кмітливі, відважні воїни, справжні патріоти своєї батьківщини, адже саме за неї так часто потрапляли на палю (так поляки карали тих, хто виборював право України стати самостійною державою: людина, насаджена на палю, повільно вмирала під спекотним сонцем, птахи рвали по шматку її тіло. Ніхто не мав права підходити до тіла, чи знімати його. Часом козаки змушені були вбивати своїх побратимів, які потрапили на палю, щоб позбавити їх страждань). Козаки мали на озброєнні булави, списи, шаблі, мушкети, пістолі, гармати, стріли, залізні бойові ланци, самі робили порох. У військових діях на морі використовували легкі човни «чайки», до яких прив'язували снопи сухого очерету, щоб збільшити стійкість човнів на воді. Кількість козаків з року в рік зростала: до них приєднувались ті, кому вдалось втекти від феодала-кріпосника, ті, кому погро-жували палею, і ті, хто просто хотів відчутися вільним. Згодом козацькі поселення вже межували з татарськими кочовищами.

Близько 40-50 рр. XVI ст. козаки заснували могутню фортецю Томаківку. Десь у цей же час відомим українським князем Дмитром Вишневецьким було засновано і фортецю на острові Мала Хортиця, названу

пізніше Запорізькою Січчю. В народі Вишневецького називали Байдою, йому присвятили багато віршів, балад в подяку за захист від татар і турків. В 1563 році під час походу у Молдову князь потрапив у полон і, за переказами, в Константинополі його силували прийняти мусульманство і зректися своєї батьківщини, обіцяючи натомість життя і достаток. Але Байда не погодився і був насаджений за ребра на гак. Вмираючи, Вишневецький проклинав всіх ворогів України, не шкодуючи образливих слів ні для поляків, ні для татар, ні для турків і співав українських пісень.

З 1580-х років козаки почали називатись «січовими» і 1593 року заснували ще одну Січ. Вони вважали себе самостійною військово-політичною силою і вели незалежну від Польщі політику: укладали договори з Московією, Кримом, Молдовою; створили струнку військову організацію на чолі з полковниками, полки ділились на сотні, якими керували сотники, сотні – на курені, керовані курінними отаманами. Все козацьке військо очолював гетьман, а запорожців на січі – кошовий отаман. Козацтво мало свої традиції, звичаї, умови, правила. Так, на Січ приймали не всіх, а лише тих, хто володів українською мовою, був православної віри, мав навички користування зброєю, дотримувався присяги на вірність товариству і був неодруженим. Сімейні козаки мали своє господарство, проживали у містечках чи селах за межами Січі і прибували на місце загального збору при потребі. Основне заняття козаків – військові походи, сухопутні і водою, вони були спрямовані на Туреччину і Кримське ханство, де козаки визволяли полонених, захоплювали трофеї і здобич. Часто вони змушені були самі оборонятися від набігів турків і татар.

Волелюбний дух поширився з Запорізької Січі на всю Україну. Запорозьке козацтво формувалось як найпередовіший суспільний стан української народності. На загальних військових радах раз на рік козаки обирали собі старшину – кошового отамана, писаря, осавулів, обозного, суддю. Вибори були демократичними, голосували козаки шапками, які кидали до ніг свого кандидата: в кого набереться найбільше шапок, той і буде обраним. Старшині вручали знаки влади – клейноди: хоругва (прапор), бунчук, булава, печатка, духові труби, каламар (чорнильниця), мідні котли, гармати. Козаки самі собі готували їжу: варили каші, солили рибу і т.п.

Гей там, на горі, Січ іде.

Малиновий стяг несе.

Цими рядками з народної пісні навечно вкарбовано в нашу історичну пам'ять символ Війська Запорозького, символ української державності в часи Гетьманщини. Про те, що українське козацтво вважало за свій головний колір червоний (малиновий), свідчить багато історичних джерел. З них довідуємось, що найбільшою святинєю запорожців XVI—XVII століть була корогва червона із зображенням білого архистратига Михаїла — покровителя козацтва. За цим прапором завжди несли ще один, червоний — із зображенням герба того чи іншого гетьмана. Це, зокрема, засвідчує опис

козацького війська під Львовом від 1655 року. З червоним прапором Богдан Хмельницький зустрів польських комісарів під Переяславом узимку 1649 року. Це найбільш розповсюджений колір, що символізує могутність і хоробрість козацького війська.

Малиновий поєднує дві несумісні частини спектра – червону та синю. Малиновий – колір змін.

Із часу першої цивілізації цей колір символізує велич. У Стародавньому Римі малинову тогу носив тільки імператор.

Історія малинового кольору на стільки глибока, що навіть за часів Київської Русі це й колір, звісно ж знали. Візерунки на вишиванках були саме такого відтінку. Фарби добували бз буряка.

Малинові стяги як символ козацької державності масово з'явилися на маніфестаціях українців після перемоги Лютневої революції в Петрограді 1917 року, під ними поряд з жовто-блакитними формувалися перші українські національні військові з'єднання. Тобто козацький колір знайшов відображення в символіці нової України, яку на той час репрезентувала Центральна Рада.

Малиновий колір – старше юнацтво. Вказує на запал та любов. Малинове забарвлення мали козацькі стяги. Це має нагадати старшому юнацтву, що воно – «козацького роду» і тому повинно горіти завзяттям і любов'ю до України, як горіло цією любов'ю козацтво.

Честь України – Готов Боронити

«Честь України Готов Боронити!» - це не лише форма привіту Спілки Української Молоді, а й велике національно-зобов'язуюче гасло, що ним Юнацтво, як і все членство СУСМ, засвідчує свою постійну готовність стояти на сторожі честі української нації, боронити її право на побудову власної держави, дбати про її добре ім'я та славу.

Особиста гідність, національна свідомість і любов до України – це основа національної честі. Боронити національну честь рівнозначно обороні особистої гідності, ці поняття нероздільні і взаємопов'язані.

Прапор СУМ із написом «БОГ і Україна» - це символ слави і честі України, гасло і дороговказ, зміст праці та свята мета української молоді. За славу і честь українську за волю, соборність і державу воювали наші князі, слави добувало козацьке рицарство, славою вкрилися героїчні подвиги українського вояцтва і борців Української Національної Революції. Славною і національною честю сповнена вся українська традиція.

Українська молодь і Юнацтво СУМ у тому числі – надія України краще майбутнє – має бути свідоме свого великого завдання, ясно визначеного Іваном Франком: «Нам пора для України жити».

КОЛІР КНЯЖИХ ДРУЖИН

ДРУЖИНА – в первинному і загальному значенні - товариство, спілка,

об'єднання людей. В [Давній Русі](#) так, зокрема, називали збройні загони, що становили найближче оточення князя, його військо та апарат його влади. Д. спочатку варязького походження. [Варязькі](#) князі прийшли на [Русь](#) не самі, а з військовими відділами, з яких створилися їх прибічні Д. Молодші дружинники були войовниками, старші бували княжими дорадниками та урядовцями. Це пізніші [бояри](#). З часом національний склад княжих дружин ставав чимраз більше різношерстий. Крім варягів знаходилися в княжих Д. представники всіх східних і західних національностей, але чимдалі, тим більше набиралося в Д. людей слов'янського походження. Княжа Д. поділялася на старшу і молодшу. Старша Д. складалася з представників феодальної аристократії і була найближчим оточенням князя, брала участь в обговоренні державних та господарських справ (див. [Боярська рада](#)), очолювала молодшу Д. Та воїнів. Молодша Д. ([гридь](#)) була ядром збройних сил і складалася з професійних воїнів, охороняла князя, княжий двір і майно, виконувала окремі адміністративно-судові доручення князя. Молодша Д. становила постійне населення сторожових градів-фортець, збудованих на кордонах Русі чи окремих князівств. Тут вона несла військову службу, а у вільний від військових обов'язків час обробляла землю та виконувала різні господарські роботи для своїх потреб. За службу Д. одержувала від князя землі з правом експлуатації населення, що проживало на них, збирати [данину](#) та організувати власне господарство, в якому застосовувалася праця залежних селян. Частина молодшої Д., що проживала при князеві, була на його утриманні. Залишками господарських дворів старшої Д. та градів-фортець є давньоруські [городища](#). В 11-12 ст. дружинно-княжі елементи злилися з земськими боярами в одну боярську аристократію і землевласницьку верству, яка набирала поважного значення в керуванні державою, особливо в [Галицько-Волинському князівстві](#). Слово Д. вживалося і в ширшому значенні: в літописі Д. називається народне [ополчення](#), все княже військо. Населення [верві](#), що приймало поруку за свого члена, також називалося Д. Д. як основна військова сила князів існувала до ліквідації [удільних князівств](#) (на українських і білоруських землях, що потрапили під владу феодальної Литви – до 14-15 ст., в Російській державі – до 16 ст.).

Червоний колір асоціюється з кров'ю і вогнем. Його символізм багатозначний та амбівалентний. З одного боку - енергетичний, активний, символізує повноту життя, свободу, урочистість, радість, а з іншого - ворогування, помсту, війну, агресивність. Він має цілющі властивості, охороняє від "вроків" та чаклунства. Червоні квіти троянди, гвоздики та плоди калини і горобини допомагають від нечисті. Аналогічну дію проявляють червоні нитки, зав'язані на руці дитини, писанки, намисто. Червоний колір - знак влади і величі. У Візантії тільки імператриця могла носити червоні чобітки. На прапорах він символізує бунт, революцію, боротьбу, незалежність.

Білий колір - нейтральний, все збільшує і підкреслює. Тому квіти білого кольору /лілії, конвалії та ін./ - символ невинності, чистоти,

доброчесності, радості. Він асоціюється з денним світлом, чарівною силою, захованою в молоці і в яйці. У християнських традиціях біле означає спорідненість із Божим світлом. У білому зображенні ангели, святі. Білий колір має і протилежну символіку; він знак порожнечі, безтілесності, мовчання, смерті. Слов'яни одягали покійників саме у білий одяг.

Жовтий колір - теплий, веселий. Символізує світло, радість, повагу. Жовтий колір - колір золота, зрілого колосся пшениці, жита, ячменю, зів'ялого листя, але і колір хвороби, смерті, потойбічного світу. У Європі жовтий прапор означав карантин, а хрест - чуму. На Україні жовтий колір сприймається як колір ревнощів, зради, тому жовті квіти чорнобривців, хризантем, нагідок, звіробою, безсмертників дарують дівчатам і жінкам у крайньому разі. На Тибеті ревнощі називали - "жовте око".

Жовтогарячий колір - веселий, життєрадісний, полум'яний, символізує владу, розкіш, сонце, радість, марнославство.

Синій колір - спокійний, сентиментальний, серйозний. Символізує довір'я, безкінечність, сум. Це колір неба і моря. Він викликає відчуття холоду. У християнській культурі він асоціюється з вічною божественною істиною. Блакитні квіти цикорію, сокирок, волошок, незабудок символізують ніжність, покірність, вірність, легкий сум, далечінь, а фіалка - покірність, вірність, далечінь. Мовою геральдики синій колір означає доброчесність, добру славу, вірність "Глуба кров" свідчить про благородне походження людини.

Зелений - колір трави, листків /див. Зелений/. Він спокійний і символізує мир, спокій, надію, сили. У багатьох народів зелений колір - знак юності, надії, радості, але разом з цим незрілості, недосконалості. Лісові насадження, трав'яний покрив луків чи оточення з зеленим відтінком мають заспокійливий вплив на схвилюваних, стомлених, збуджених людей. Хоч інтенсивно-зелений колір може пригнічувати. Зелено-жовтий колір символізує зраду, ревнощі, заздрість. Кажуть: "Від заздрощів аж позеленів" В. Куйбіда.

Синій колір – дружинники. Синє вказує на вірність та відданість. Синього кольору були прапори княжих дружин. Синій колір нагадує сумівцям, що подібно до дружинників княжих часів, вони повинні вірно служити рідному народові.

Конкретніше це виглядало так. Прапор Руської землі був червоним із золотим тризубом чи двозубом, прапор Львівської землі — синім із жовтим левом, Жидачівської — також синім із трьома золотими левами, Перемишлянської та Сяницької — синім із жовтими двоглавими орлами, Галицької — білим із чорною галкою, Холмської — червоним із білим ведмедем, Подільської — білим із золотим сонцем, Волинської — червоним зі сріблястим хрестом. Бессарабської — синім із жовтою головою бика, Переяславської — червоним із білою баштою.

- **синій колір вважається кольором вірності та відданості.**

За княжої доби кожний полк і кожний його підрозділ мав прапор, труби,

бубон — обов'язкові військові атрибути. Трубами та бубнами подавали сигнал до бою, до походу; прапор (стяг, хоругва) був символом і знаком, що об'єднував воїнів навколо князя. Усі прапори були однакової форми —: довге трикутне полотно на держаку. Відрізнялися вони забарвленням, зображеннями на них (зорі, місяць, знаки), а також тим, що прикріплялося на вершині держака (півмісяць, спис, волосся та ін.). За прапорами пізнавали, чиє то військо. Коли прапор піднімали над військом — це був урочистий знак до початку бою. Оберігав його стяговик. Навколо прапора в бою йшла завзята боротьба, всі воїни були зобов'язані боронити свій прапор. Вважалося за доблесть здобути в бою ворожий прапор: це була перемога, тріумф. Піднятий догори прапор означав, що військо добре б'ється, що його не переможено.

Символіка кольору - це символіка забарвлення, світлового тону. Символіці кольору присвячені десятки томів наукових праць, оскільки вона протягом тисячоліть відігравала важливу роль у міфології, богослужінні, народних обрядах, геральдиці, алхімії, образотворчому мистецтві та ін.

Сакральним у всіх культурах світу був білий колір /див. Білий колір/. Його антипод - чорний /див. Білобог-Чорнобог/. Символіка кольорів змінювалася протягом віків, зумовлена етнокультурними особливостями. І все ж практично повсюди червоний колір асоціювався із кров'ю, війною, ранами, смертю, любов'ю, чоловічою силою, вогнем; жовтий - із сонячним світлом, зелений - життям /і водночас - смертю/, голубий, блакитний з небом, морем, коричневий - із землею, срібний - із Місяцем.

Колір був промовистим символом соціального статусу. Наприклад, одяг римських імператорів, кардиналів був пурпурового кольору /символ влади, величі, духовності/. Жовтий вважався священним привілеєм імператорської сім'ї в Китаї.

В алхімії чорний колір символізував стадію гниття, бродіння, затемнення, червоний - любов і страждання, білий - провітлення, сходження, одкровення, золотий - славу тощо /Керлот Х. Словарь символів. - С. 554/.

Чорний колір практично в усіх етнокультурах - це символ темряви, зла, смерті, диявола, пекла, Заходу та ін. Водночас в езотериці цей колір розглядають як символ первісної мудрості, що походить із Прихованого Джерела. Для Віктора Гюго, Ріхарда Вагнера п'ятьма - це "материнське начало" /Керлот Х. Словарь символів. - С. 556/.

На Україні символіка кольорів відігравала величезну роль і варіювалася залежно від означуваних предметів, регіональних особливостей, традицій. Вагоме навантаження мав колір у писанках /див. Писанка/, квітах /див. Квітів символіка/, вінку /див. Вінок/, одязі /див. Одягу символіка/. Поняття "краса дівчини" пронизане перш за все кольоровою символікою: чорні брови, карі очі, біле /рум'яне/ личко, руса коса та ін.

У фольклорі, літературі назви кольорів часто набувають символічного значення. Напр., прикметник "сивий" означає "давнину", "печаль", "втому"

/"І сивий день вклонився жити"/ А.Малишко/, а ще - сивий голуб, кінь, сиві очі, коси/. З поетичним означенням "сивий" тісно пов'язується назва сизого кольору, який символізує, давнину, тривогу, любов /сизий голуб/ сокіл, галка/, сиза тиша /земля, паморозь/. Назви таких кольорів як "голубий", "блакитний" часто набувають символічного звучання і означають "ніжність, краса, любов"/: "А земля - блакитна, Бо очі усіх коханих од ніжності голубі /Б.Олійник/. Згідно із християнськими догматами, голубий колір символізує "устремління світу до Бога". Вагоме символічне значення має золотий колір /див. Золото/.

У православ'ї "золотий" співвідноситься із Богом, Богородицею, святістю, Господньою енергією, силою, світлом Христа та ін. Наприклад: "златоблистательная Богородица", "златовидные" та ін.

У літературі "золотий" є символом-синонімом до слів "багатий, щасливий, рідний, дорогий, коштовний, сонячний". Наприклад: "Я повертаю з мандрів і додому вертаю знову в Золоте село" /І.Драч/ або: "Де зоря в золотій хустинці ходить з місяцем-женихом" /А.Малишко/. Поширеним символом Природи, життя, буяння, розквіту рослин є слово "зелений" /зелене жито, гай, дуб, клен/.

Оригінальним символом є вишневий колір /див. Вишня/, що символізує рідну землю, красу, сум: "Ах, які вишневі ті світанки, Неначе птиці ходять по землі" /А.Малишко/ або : "Що на обрії моєму засвітилася розлука і розтала у вишневому диму" /Б.Олійник/.

О. Потапенко.

